

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (четвърти състав)

27 октомври 2016 година *

„Преюдициално запитване — Спешно преюдициално производство — Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси — Директива (ЕС) 2016/343 — Членове 3 и 6 — Прилагане във времето — Съдебен контрол на задържането под стража на подсъдим — Национална правна уредба, която в съдебната фаза на производството забранява да се обсъжда наличието на обосновано предположение, че подсъдимият е извършил престъпление — Противоречие с член 5, точка 1, буква с) и точка 4 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи — Свобода на преценка относно това дали да приложат посочената конвенция, предоставена на националните юрисдикции от националната съдебна практика“

По дело C-439/16 PPU

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Специализирания наказателен съд (България) с акт от 28 юли 2016 г., постъпил в Съда на 5 август 2016 г., в рамките на наказателно производство срещу

Емил Милев,

СЪДЪТ (четвърти състав),

състоящ се от: Т. von Danwitz (докладчик), председател на състава, Е. Juhász, С. Vajda, К. Jürimäe и С. Luscourgos, съдии,

генерален адвокат: М. Bobek,

секретар: М. Aleksejev, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 22 септември 2016 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за г-н Милев, лично от него, както и от С. Бърборски и Б. Мутафчиев, адвокати,
- за Европейската комисия, от В. Соловейчик и R. Troosters, както и от В. Божилова, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 11 октомври 2016 г.,

постанови настоящото

* Език на производството: български.

Решение

- 1 С преюдициалното запитване е поискано тълкуване на членове 3 и 6 от Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невинност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство (ОВ L 65, 2016 г., стр. 1).
- 2 Запитването е отправено в рамките на наказателно производство срещу г-н Емил Милев във връзка с продължаването на неговото задържане под стража.

Правна уредба

ЕКПЧ

- 3 Член 5 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г. (наричана по-нататък „ЕКПЧ“), е озаглавен „Право на свобода и сигурност“ и предвижда:

„1. Всеки има право на свобода и сигурност. Никой не може да бъде лишен от свобода освен в следните случаи и само в съответствие с процедури, предвидени от закона:

[...]

- c) законен арест или лишаване от свобода на лице с цел да се осигури явяването му пред предвидената в закона институция при обосновано подозрение за извършване на престъпление или когато обосновано е призната необходимостта да се предотврати извършване на престъпление или укриване след извършване на престъпление;

[...]

4. Всяко арестувано или лишено от свобода лице има право да обжалва законността на неговото задържане в съда, който е задължен в кратък срок да се произнесе; в случай, че задържането е неправомерно, съдът е длъжен да нареди незабавното освобождаване на задържаното лице.

[...]“.

- 4 Член 6 от ЕКПЧ, озаглавен „Право на справедлив процес“, предвижда в точка 1:

„Всяко лице при определянето на неговите граждански права и задължения или при наличието на каквото и да е наказателно обвинение срещу него има право на справедливо и публично гледане на неговото дело в разумен срок от независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона. [...]“.

Директива 2016/343

- 5 Съгласно член 3 от Директива 2016/343, озаглавен „Презумпция за невинност“:

„Държавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите се считат за невинни до доказване на вината им в съответствие със закона“.

6 Член 6 от тази директива, озаглавен „Тежест на доказване“, гласи:

„1. Държавите членки гарантират, че обвинението носи тежестта на доказване на вината на заподозрените или обвиняемите. Това не засяга евентуалното задължение на съдията или на компетентния съд да търси както уличаващи, така и оневиняващи доказателства, както и правото на защитата да представя доказателства в съответствие с приложимото национално право.

2. Държавите членки гарантират, че всяко съмнение относно вината е в полза на заподозрения или обвиняемия, включително когато съдът преценява дали въпросното лице следва да бъде оправдано“.

7 Съгласно член 14, параграф 1 от посочената директива държавите членки въвеждат в сила законовите, подзаконовите и административните разпоредби, необходими, за да се съобразят с тази директива, най-късно до 1 април 2018 г. и незабавно информират Комисията за това.

8 В съответствие с член 15 от Директива 2016/343 същата влиза в сила на 31 март 2016 г., тоест на двадесетия ден след деня на публикуването ѝ в *Официален вестник на Европейския съюз*.

Българското право

9 В член 63, озаглавен „Задържане под стража“, Наказателно-процесуалният кодекс (наричан по-нататък „НПК“) предвижда:

„(1) Мярка за неотклонение задържане под стража се взема, когато е налице обосновано предположение, че обвиняемият е извършил престъпление, което се наказва с лишаване от свобода или друго по-тежко наказание, и доказателствата по делото сочат, че съществува реална опасност обвиняемият да се укрие или да извърши престъпление.

[...]“.

10 Член 64 от НПК, който се отнася до вземането на мярка за неотклонение задържане под стража в досъдебното производство, предвижда:

„(1) Мярка за неотклонение задържане под стража в досъдебното производство се взема от съответния първоинстанционен съд по искане на прокурора.

[...]

(4) Съдът взема мярка за неотклонение задържане под стража, когато са налице основанията по чл. 63, ал. 1, а ако не са налице тези основания, може да не вземе мярка за неотклонение или да вземе по-лека.

[...]“.

11 Съгласно член 65 от НПК, озаглавен „Съдебен контрол върху задържането под стража в досъдебното производство“:

„(1) Обвиняемият или неговият защитник може по всяко време на досъдебното производство да поиска изменение на взетата мярка за неотклонение задържане под стража.

[...]

(4) Съдът преценява всички обстоятелства, свързани със законността на задържането, и се произнася с определение, което обявява на страните в съдебното заседание.

[...]“.

12 Член 256 от НПК, озаглавен „Подготовка на съдебното заседание“, гласи следното:

„(1) За подготовката на съдебното заседание съдията-докладчик се произнася относно:

[...]

2. мярката за неотклонение, без да разглежда въпроса за наличието на обосновано предположение за извършено престъпление;

[...]

(3) По искания относно мярка за неотклонение задържане под стража съдията-докладчик внася делото в открито заседание с участие на прокурора, подсъдимия и неговия защитник. При постановяване на определението съдът обсъжда налице ли са основанията за изменение или отмяна на мярката за неотклонение, без да разглежда въпроса за наличието на обосновано предположение за извършено престъпление.

[...]“.

13 Съгласно член 270 от НПК, озаглавен „Произнасяне по мярката за неотклонение и другите мерки за процесуална принуда в съдебното производство“:

„(1) Въпросът за изменение на мярката за неотклонение може да се поставя по всяко време на съдебното производство. Ново искане по мярката за неотклонение в съответната инстанция може да се прави при промяна на обстоятелствата.

(2) Съдът се произнася с определение в открито заседание, без да разглежда въпроса за наличието на обосновано предположение за извършено престъпление.

[...]

(4) Определението по ал. 2 и 3 подлежи на обжалване и протестиране по реда на глава двадесет и втора“.

Главното производство и преюдициалните въпроси

14 В наказателно производство, образувано през 2013 г., на г-н Милев е повдигнато обвинение за редица престъпления, сред които ръководене на организирана и въоръжена престъпна група, отвлечане, грабежи и опит за убийство, за които се предвиждат наказания от три години лишаване от свобода до доживотен затвор без право на замяна. Той е задържан под стража от 24 ноември 2013 г.

15 Производството е преминало в съдебната си фаза на 8 юни 2015 г. Оттогава Специализираният наказателен съд (България) се е произнасял 15 пъти по искания на г-н Милев за отмяна на задържането му под стража.

- 16 В съответствие с член 270, алинея 2 от НПК във всеки от тези случаи посоченият съд се е произнасял по неговите искания, без да преценява наличието на обосновано предположение, че подсъдимият е извършил престъпление.
- 17 Специализираният наказателен съд счита, че националната наказателно-процесуална уредба е в противоречие с произтичащите от ЕКПЧ изисквания. Действително, докато националната правна уредба забранява на съда при проверка на мярката за неотклонение задържане под стража в съдебната фаза на производството да се произнася по въпроса дали е налице обосновано предположение, че подсъдимият е извършил престъпленията, в които е обвинен, член 5, точка 1, буква с) и точка 4 ЕКПЧ позволява подсъдимият да бъде задържан под стража само „при обосновано подозрение за извършване на престъпление“.
- 18 С оглед на тези обстоятелства Специализираният наказателен съд се е обърнал към Върховния касационен съд (България). В указания на общото събрание на наказателната колегия на този съд от 7 април 2016 г. се потвърждава наличието на противоречие между националната наказателно-процесуална уредба и ЕКПЧ, което е довело до постановяване на множество осъдителни решения срещу Република България от Европейския съд по правата на човека, първото от които датира още от 1999 г. (вж. решение на ЕСПЧ от 25 март 1999 г., Николова с/у България [ГС], SE:ECCHR:1999:0325JUD003119596).
- 19 В указанията Върховният касационен съд посочва също, от една страна, че биха съществували пречки както от правно, така и от практическо естество за възприемане на разрешението да се възложи на първоинстанционен съдебен състав, различен от този, който е взел решение за задържане под стража, или пък на друг съд правомощието да се произнася по основанията за продължаване на задържането под стража. От друга страна, той счита, че произнасянето на съда, който разглежда делото в съдебната фаза, и относно наличието на обосновано предположение, че подсъдимият е извършил престъплението, за което е обвинен, би могло да влезе в разрез с изискването за безпристрастност на съда, закрепено в член 6, точка 1 ЕКПЧ.
- 20 При това положение, като приема, че във всички случаи има риск националните наказателно-процесуални разпоредби да се окажат в противоречие с тези на ЕКПЧ, и същевременно подчертава необходимостта от законодателни действия, за да се премахне посоченото противоречие, в указанията от 7 април 2016 г. Върховният касационен съд отбелязва, че „[о]чевидно не сме готови да предложим някакво разрешение на проблема. Разбирам, че оставаме на мнението всеки състав да си прецени дали ще даде приоритет на ЕКПЧ или на националното право и дали ще съумее да се произнесе в тези рамки“. В същите указания този съд посочва, че е взето решение те да бъдат изпратени на Министерството на правосъдието за инициране на промяна в съответните законодателни текстове.
- 21 Според Специализирания наказателен съд правната сила на указанията от 7 април 2016 г. е аналогична на тълкувателно решение, поради което съдържащите се в тях съображения са задължителни за всички национални съдебни инстанции. Той обаче изпитва съмнения относно съответствието на тези съображения с членове 3 и 6 от Директива 2006/343. Съзнавайки, че срокът за транспониране на тази директива все още не е изтекъл, той все пак напомня, че съгласно практиката на Съда компетентните национални органи, включително съдилищата, са задължени да се въздържат от действия, които биха могли да застрашат сериозно постигането на предписания от тази директива резултат.
- 22 При тези обстоятелства Специализираният наказателен съд решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Съответна ли е на чл. 3 и чл. 6 от Директива № 2016/343 [...] (касаещи презумпцията за невинност и тежестта на доказване в рамките на наказателно производство), национална съдебна практика — а именно задължителни указания на Върховния съд (дадени след приемане

на тази Директива, но преди изтичане на срока за транспонирането ѝ), съобразно които указания Върховният съд, след като е констатирал противоречие между чл. 5, ал. 4 вр. ал. 1, буква с) [от ЕКПЧ] и националния закон (чл. 270, ал. 2 НПК) относно обсъждането или игнорирането на обоснованото предположение за извършване на престъпление (в рамките на съдебно производство по контрол върху продължаване на мярката за неотклонение „задържане под стража“ в съдебната фаза на наказателното производство), предоставя на съдилищата по същество свободата на преценка дали да спазят [ЕКПЧ] или не?“.

По спешното производство

- 23 Запитващата юрисдикция е поискала настоящото преюдициално запитване да бъде разгледано по реда на спешното преюдициално производство, предвидено в член 107 от Процедурния правилник на Съда.
- 24 В подкрепа на това искане посочената юрисдикция отбелязва, че г-н Милев е задържан под стража от 24 ноември 2013 г. Тя също счита, че при отрицателен отговор на преюдициалния въпрос г-н Милев ще трябва незабавно да бъде освободен, ако националният съд, който следва да се произнесе относно продължаване на задържането му, установи, че липсва обосновано предположение, че той е извършил престъплението, за което е обвинен.
- 25 В това отношение трябва да се подчертае на първо място, че настоящото преюдициално запитване се отнася до тълкуването на Директива 2016/343, попадаща под действието на част трета, дял V от Договора за функционирането на ЕС, който се отнася до пространството на свобода, сигурност и правосъдие. Поради това запитването може да се разгледа по реда на спешното преюдициално производство.
- 26 На второ място, що се отнася до критерия за спешност, съгласно практиката на Съда следва да се вземе предвид обстоятелството, че понастоящем заинтересованото лице по делото в главното производство е лишено от свобода и че продължаването на задържането му зависи от изхода на главното производство (решение от 28 юли 2016 г., JZ, C-294/16 PPU, EU:C:2016:610, т. 29 и цитираната съдебна практика). В случая, от данните за делото, предоставени от запитващата юрисдикция и описани в точки 17—20 от настоящото решение, следва, че г-н Милев е задържан под стража и произнасянето по главното производство може да доведе до прекратяване на това задържане от запитващата юрисдикция (вж. в този смисъл решение от 16 юли 2015 г., Lanigan, C-237/15 PPU, EU:C:2015:474, т. 24).
- 27 При тези обстоятелства на 17 август 2016 г. по предложение на съдията докладчик и след изслушване на генералния адвокат четвърти състав на Съда реши да уважи искането на запитващата юрисдикция за разглеждане на настоящото преюдициално запитване по реда на спешното преюдициално производство.

По преюдициалния въпрос

- 28 С поставения въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да установи дали членове 3 и 6 от Директива 2016/343 трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат дадените от Върховния касационен съд на 7 април 2016 г., в началото на срока за транспониране на тази директива, указания, с които на националните съдилища, компетентни да се произнасят по жалбите срещу определения за задържане под стража, се дава възможността да решават дали в рамките на осъществявания в съдебната фаза на наказателното производство съдебен контрол по отношение на продължаването на задържането под стража на подсъдимия трябва да се разглежда въпросът дали продължава да е налице обосновано предположение, че той е извършил престъплението, за което е обвинен.

- 29 Най-напред следва да се отбележи, че съгласно член 15 от Директива 2016/343 тя влиза в сила на 31 март 2016 г., а съгласно член 14, параграф 1 от нея срокът за нейното транспониране изтича на 1 април 2018 г.
- 30 След като този срок има по-специално за цел да даде на държавите членки необходимото време да приемат мерки за транспониране, тези държави не могат да бъдат упрекувани, че не са транспонирали директивата в своето законодателство, преди да е изтекъл този срок (вж. решения от 18 декември 1997 г., *Inter-Environnement Wallonie*, C-129/96, EU:C:1997:628, т. 43, както и от 15 октомври 2009 г., *Hochtief и Linde-Kca-Dresden*, C-138/08, EU:C:2009:627, т. 25).
- 31 При все това в срока за транспониране на директива държавите членки трябва да се въздържат да приемат разпоредби, които биха могли да застрашат сериозно постигането на предписания от нея резултат (вж. решения от 18 декември 1997 г., *Inter-Environnement Wallonie*, C-129/96, EU:C:1997:628, т. 45 и от 2 юни 2016 г., *Pizzo*, C-27/15, EU:C:2016:404, т. 32). Без значение в това отношение е дали подобни разпоредби на националното право, приети след влизането в сила на съответната директива, имат за цел нейното транспониране (вж. решение от 4 юли 2006 г., *Adeneler и др.*, C-212/04, EU:C:2006:443, т. 121).
- 32 От това следва, че от датата на влизане в сила на дадена директива органите на държавите членки, както и националните юрисдикции трябва да се въздържат, доколкото е възможно, от тълкуване на вътрешното право, което след изтичането на срока за транспониране на тази директива би могло да застраши сериозно осъществяването на целта, преследвана с нея (вж. в този смисъл решение от 4 юли 2006 г., *Adeneler и др.*, C-212/04, EU:C:2006:443, т. 122 и 123).
- 33 Запитващата юрисдикция иска да установи дали указанията на Върховния касационен съд от 7 април 2016 г. биха могли да съставляват мярка по тълкуване на националното право, която може да застраши сериозно осъществяването на преследваната с Директива 2006/343 цел.
- 34 В това отношение следва да се констатира, че видно от самия текст на указанията, те не задължават националните съдилища, сезирани с жалби срещу определения за продължаване на задържането под стража, да се произнасят в определен смисъл в съдебната фаза на производството. Обратно, според акта за преюдициално запитване указанията оставят на посочените съдилища свободата да приложат разпоредбите на ЕКПЧ съгласно тълкуването им от Европейския съд по правата на човека или тези на националното наказателно-процесуално право.
- 35 От това следва, че указанията на Върховния касационен съд от 7 април 2016 г. не могат да застрашат сериозно осъществяването на залегналите в Директива 2006/343 цели след изтичане на срока за нейното транспониране.
- 36 С оглед на изложените съображения на преюдициалния въпрос следва да се отговори, че указанията, дадени от Върховния касационен съд на 7 април 2016 г., в началото на срока за транспониране на Директива 2016/343, с които на националните съдилища, компетентни да се произнасят по жалбите срещу определения за задържане под стража, се дава възможността да решават дали в рамките на осъществявания в съдебната фаза на наказателното производство съдебен контрол по отношение на продължаването на задържането под стража на подсъдимия трябва да се разглежда и въпросът дали продължава да е налице обосновано предположение, че той е извършил престъплението, за което е обвинен, не могат да застрашат сериозно осъществяването на залегналите в Директивата цели след изтичане на срока за нейното транспониране.

По съдебните разноси

- 37 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноси. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (четвърти състав) реши:

Указанията, дадени от Върховния касационен съд (България) на 7 април 2016 г., в началото на срока за транспониране на Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невинност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство, с които на националните съдилища, компетентни да се произнасят по жалбите срещу определения за задържане под стража, се дава възможността да решават дали в рамките на осъществявания в съдебната фаза на наказателното производство съдебен контрол по отношение на продължаването на задържането под стража на подсъдимия трябва да се разглежда и въпросът дали продължава да е налице обосновано предположение, че той е извършил престъплението, за което е обвинен, не могат да застрашат сериозно осъществяването на залегналите в Директивата цели след изтичане на срока за нейното транспониране.

Подписи